KOMPAS KREATYWNOŚCI

Utkane sercem – Pabianice

Agnieszka Herszel-Pościk

POLSKA

Utkane sercem – Pabianice

Cele

- rozwijanie płynności, giętkości i oryginalności myślenia
- rozwijanie wyobraźni twórczej
- rozwijanie operacji skojarzeń
- rozwijanie operacji transformowania
- rozwijanie umiejętności konstrukcyjnych
- rozwijanie umiejętności współdziałania i współtworzenia
- poznanie wielokulturowej historii Pabianic (polskiej, niemieckiej i żydowskiej)
- poznanie znaczenia słowa „Polin" oraz roli kultury żydowskiej w Pabianicach
- wprowadzenie do historii przemysłu włókienniczego w Pabianicach
- rozwijanie tożsamości kulturowej i lokalnej

Materiały

- kartki papieru A4
- nożyczki
- klej/taśma klejąca
- kolorowe paski papieru
- paski gazety lub papieru pakowego o szerokości ok. 3–4 cm (opcjonalnie)
- kredki lub mazaki
- sznurek ok. 1,5 m – po jednym na grupę
- plastikowe kubeczki – po 4 na grupę
- słomki do napojów – po 12 na grupę

Ilustracje i karty aktywności

ilustracje: LOSY P-O-L-I-N, PYTANIA, MOJA MEZUZA, INSTRUKCJA

karty aktywności: MEZUZA, FABRYKA KRUSCHE & ENDER, HISTORYCZNE PABIANICE

Czas

60–90 minut

ZACIEKAWIENIE

PO-LIN

Zanim zaczniesz. *Przygotuj zestaw literek z karty aktywności LOSY P-O-L-I-N (tyle, aby wystarczyło dla całej grupy z zachowaniem równych proporcji). Przygotuj też miejsce, w którym dzieci mogą usiąść w kręgu, oraz przestrzeń na pracę w zespołach – przy stolikach lub na podłodze.*

ETAP 1: Poproś dzieci, żeby usiadły w kręgu. Każde dziecko losuje jedną literę: P, O, L, I lub N. Poproś, żeby dzieci po kolei pokazały wylosowaną literkę, a następnie zapytaj: „Ile różnych liter krąży w naszym kręgu?" – wspólnie odkryjcie, że jest ich pięć.

ETAP 2: Wyjaśnij zasadę zabawy: zadaniem każdego dziecka jest znalezienie czterech innych osób, tak by w zespołowej piątce znalazło się po jednej sztuce każdej z pięciu liter. Jeśli po podziale zostaną niepełne zespoły, dodaj im brakujące literki.

ETAP 3: Dzieci dobierają się w zespoły i wybierają miejsce do pracy – stolik lub podłogę. W zespołach układają z posiadanych liter kolejne wyrazy, za każdym razem wykorzystując wszystkie litery, którymi dysponują. Wyrazy nie muszą istnieć – mogą być całkiem wymyślone. Każdy ułożony wyraz zespoły zapisują na kartce.

ETAP 4: Poproś zespoły o zaprezentowanie wybranego, najciekawszego wyrazu oraz podzielenie się tym, z czym kojarzy im się jego brzmienie.

ETAP 5: Po wszystkich prezentacjach pokaż kartkę ze słowem POLIN i zapytaj zespoły, czy miały je zapisane wśród swoich prób. Wyjaśnij znaczenie i pochodzenie tego słowa.

Warto wiedzieć! *Słowo „Polin" w języku hebrajskim oznacza dosłownie Polskę. Można je jednak podzielić na dwa człony: „po" – tutaj i „lin" – odpocznij/zamieszkaj, dlatego tłumaczy się je także jako „tutaj odpoczniesz" lub „kraina, w której dobrze się żyje". Według żydowskiej legendy, gdy setki lat temu Żydzi uciekali przed prześladowaniami w Europie, z nieba spadła kartka z napisem „Idźcie do Polski, tam znajdziecie spokój" – i tak, prowadzeni przez ten znak, dotarli na ziemie polskie, gdzie odnaleźli bezpieczne schronienie.*

PODSUMOWANIE: Powiedz dzieciom, że dziś razem z Kompasem Kreatywności wybieracie się właśnie do takiego miejsca – do Pabianic, miasta, które niegdyś stało się bezpiecznym domem dla wielu rodzin, niezależnie od tego, skąd pochodziły.

TWÓRCZE POSZUKIWANIA

MEZUZA

Zanim zaczniesz. Przygotuj kartę aktywności PYTANIA (wytnij je wcześniej i włóż do pudełka lub woreczka), kartki A4 (po jednej na zespół), nożyczki, klej lub taśmę klejącą, kolorowe paski papieru (po jednym na dziecko) oraz mazaki lub kredki. Przygotuj również ilustrację MEZUZA.

WPROWADZENIE: Zanim przejdziesz do właściwego zadania, nawiąż do poprzedniego ćwiczenia – przypomnij, że słowo POLIN oznaczało dla przybyszów bezpieczny dom, i opowiedz, że w żydowskiej tradycji istnieje specjalny przedmiot, który od wieków opiekuje się domem i tym, co się w nim dzieje – mezuza. Zapowiedz dzieciom, że za chwilę w zespołach stworzą jej symboliczną wersję.

ETAP 1: Usiądź z dziećmi w kręgu. Zacznij od pytania otwartego: Co kojarzy wam się ze słowem „dom”? i pozwól dzieciom spontanicznie zgłaszać swoje skojarzenia. Następnie sięgnij po kartę aktywności PYTANIA. Losuj je po kolei i zadawaj głośno całej grupie – odpowiadają chętne dzieci. To wspólna rozgrzewka, która da inspirację do dalszej części zadania.

ETAP 2: Dzieci dobierają się w zespoły 4–5-osobowe. Każdy zespół dostaje jedną kartkę A4 – to będzie jego wspólna mezuza. Każde dziecko w zespole rysuje na tym wspólnym arkuszu jeden lub kilka przedmiotów, które kojarzą mu się z domem (rysunki nie muszą się ze sobą łączyć ani tworzyć spójnej kompozycji – ważne, żeby każde dziecko dołożyło coś swojego). Gdy wszyscy skończą, zespół wspólnie zwija arkusz w rulon tak, by rysunki znalazły się na zewnętrznej stronie i były widoczne, a w środku pozostało puste miejsce. Rulon można w jednym lub dwóch miejscach podkleić taśmą lub klejem, zostawiając jednak jego końce otwarte. W ten sposób powstaje jedna, wspólna mezuza całego zespołu.

ETAP 3: Każde dziecko dostaje kolorowy pasek papieru i zapisuje na nim jedno słowo – emocję lub uczucie, które kojarzy mu się z domem. Podkreśl dzieciom, że nie chodzi o nawiązanie do narysowanych wcześniej przedmiotów, tylko o to, co naprawdę czują, gdy myślą o swoim domu i relacjach w rodzinie. To mogą być emocje i uczucia zarówno przyjemne (np. radość, miłość, spokój, bezpieczeństwo), jak i trudne (np. smutek, złość, niezrozumienie, odrzucenie, niechęć) – obie grupy słów są tu jak najbardziej na miejscu. Następnie każde dziecko wsuwa swój pasek do wspólnego rulonu-mezuzy przez jeden z otwartych końców, symbolicznie „chroniąc" w niej to, co czuje.

Uwaga! Paski z emocjami zostają wewnątrz mezuzy. Wrócimy do nich w następnym ćwiczeniu.

PODSUMOWANIE: Na zakończenie opowiedz dzieciom, że mezuza, którą właśnie stworzyły wspólnie w zespole, to symboliczna wersja prawdziwego przedmiotu, który od wieków towarzyszy rodzinom żydowskim. Prawdziwa mezuza to niewielka obudowa z zawiniętym w środku fragmentem pergaminu, zawierającym fragment modlitwy Szema – najważniejszej modlitwy w judaizmie, przypominającej o miłości do Boga i bliskich. Mocuje się ją przy wejściu do domu, żeby przypominała mieszkańcom i gościom o wartościach ważnych dla rodziny za każdym razem, gdy przekraczają jego próg. Pokaż dzieciom przykładowe mezuzy na ilustracji MEZUZA. Podkreśl, że tak jak prawdziwa mezuza skrywa w sobie coś cennego, niewidocznego na pierwszy rzut oka, tak samo mezuza stworzona przez zespół ukrywa w środku to, co dla każdego dziecka jest ważne w domu – a wspólny rulon przypomina, że dom to coś, co tworzy się razem z innymi jego mieszkańcami.

Warto wiedzieć! *Oryginalny zrolowany zwój mezuzy nosi nazwę Klaf i wykonany jest z tradycyjnego pergaminu, czyli skóry kozy (obecnie pergaminem nazywamy też natłuszczony papier, np. do pieczenia). Zwój jest napisany ręcznie przez Sofera – osobę biegłą w kaligrafii hebrajskiej, a na odwrocie pergaminu widnieje litera Szin. Mezuza musi być zamocowana w sposób trwały, najlepiej za pomocą gwoździ, tak by nie dało się jej oderwać bez narzędzi lub użycia siły. Klaf nie może być ułożony w obudowie tak, by tekst był odwrócony, a zwój wkładany do obudowy powinien być zrolowany w taki sposób, by przy rozwijaniu pojawiały się początki wersetów, a nie ich zakończenia. Mezuza powinna być przytwierdzona przy wejściu do każdego budynku lub lokalu służącego celom mieszkalnym (często umieszczano ją także przy każdym wejściu wewnątrz mieszkania, poza łazienką), a podczas jej montażu do futryny wypowiadana jest specjalna formuła.*

SERCE UKRYTE W SZUMIE PRZĘDZY

Zanim zaczniesz. *Przygotuj fragment filmu przedstawiającego wnętrza dawnej fabryki Krusche & Ender (dostępny na YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=zruRBHi-N6g) oraz fotografie ze zbiorów „Pabianice – ocalić od zapomnienia". Zdjęcia możesz wydrukować i przygotować z nich mini wystawę na tablicy – odsłoń ją tuż przed ćwiczeniem. Miej pod ręką kartę aktywności INSTRUKCJA BUDOWY KROSNA – to jedna z możliwych metod budowy krosna, przydatna, gdyby któraś z grup nie wiedziała, od czego zacząć. Jeśli planujesz pokazać dzieciom, jak wygląda tkanie, przygotuj również długie paski gazety lub papieru pakowego o szerokości ok. 3–4 cm.*

WPROWADZENIE: Przypomnij dzieciom, że na początku zajęć wspominaliście o trzech społecznościach, które przez wiele lat żyły razem w Pabianicach: polskiej, niemieckiej i żydowskiej. Powiedz, że właśnie poznały symbol jednej z nich – mezuzę. Teraz czas na odwiedzenie miejsca, które przez pokolenia łączyło mieszkańców tego miasta niezależnie od tego, skąd pochodzili – fabryki włókienniczej. Opowiedz, że fabryka Krusche & Ender to miejsce, w którym przez dziesięciolecia pracowali obok siebie ludzie różnych narodowości i wyznań –to właśnie tam, przy wspólnej pracy, splatały się ich losy, tak jak nici w tkaninie. Odtwórz fragment filmu z wnętrza fabryki, pokaż zdjęcia Pabianic z okresu, gdy prężnie działał tu przemysł włókienniczy i pozwól dzieciom wyrazić swoje wrażenia. Zapowiedz dzieciom, że w tych samych zespołach, w których wspólnie stworzyły swoje mezuzy, teraz samodzielnie zbudują krosno – maszynę służącą do tkania tkanin, a następnie wspólnie utkają na nim mały kawałek materiału z tego, co dla nich najważniejsze w domu. Opowiedz, że na koniec wszystkie kawałki zostaną połączone w jeden, wspólny materiał – tak jak kiedyś w Pabianicach ludzie różnych narodowości połączyli swoje życie w jedno miasto.

ETAP 1: Zanim zespoły przystąpią do budowy krosna, zrób z dziećmi krótką burzę mózgów: zapytaj, jak można zbudować maszynę do tkania i co sprawia, że pojedyncze nitki, splatając się, tworzą mocną tkaninę. Pozwól dzieciom swobodnie zgłaszać pomysły – to da im punkt wyjścia do własnej konstrukcji. Po obejrzeniu filmu dzieci konstruują w grupach model maszyny przędzalniczej według własnego pomysłu z dostępnych w pudełku materiałów, np. 4 kubeczków, 12 słomek, 1,5 m sznurka i taśmy. Jeśli grupa nie wie, od czego zacząć, możesz podpowiedzieć kierunek pokazany na karcie aktywności INSTRUKCJA BUDOWY KROSNA – warto jednak wówczas zaznaczyć, że to tylko jeden z możliwych sposobów, więc jeśli grupa ma własny pomysł, zachęć ją, żeby go zrealizowała.

ETAP 2: Po skończonej budowie maszyny zespół rozwija swoją mezuzę stworzoną wcześniej i wyjmuje z niej wszystkie zgromadzone w niej paski papieru z zapisanymi emocjami – po jednym od każdego członka zespołu. W ten sposób zespół zbiera kilka pasków do wspólnego tkania. Korzystając ze swojej maszyny przędzalniczej, zespół „przeplata" zebrane paski, tworząc symboliczny fragment tkaniny zbudowanej z uczuć i emocji, które dla wszystkich jego członków wiążą się z domem. Zachęć grupy, żeby oprócz samego przeplatania wymyśliły też własny wzór – np. inny rytm nad – pod czy inną kolejność kolorów – tak by każdy fragment tkaniny był naprawdę niepowtarzalny. Każdy zespół tworzy w ten sposób własny fragment tkaniny.

Warto pamiętać! *Zwróć uwagę na sposób powstawania tkanin – możesz przygotować tkaninę (płótno, bawełnę), w której widoczne są nici wątku i osnowy, lub poprosić dzieci o przyjrzenie się tkaninom, z których wykonane są ich ubrania – to może być podpowiedź, jak zbudować krosno. Możesz też odtworzyć dzieciom film pokazujący pracę krosna, zatrzymać kadr w momencie, gdy widać osnowę i wątek, i omówić go razem z dziećmi na przykładzie prawdziwej tkaniny. Dodatkowym wprowadzeniem może być też wspólna zabawa: poproś dzieci, żeby na dywanie spróbowały poprzeplatać przygotowane wcześniej paski papieru/gazety i zróbcie krótką burzę mózgów – jak to możliwe, że pojedyncze nitki, splatając się, tworzą mocną tkaninę. To dobry sposób, by dzieci zrozumiały zasadę działania krosna, zanim przejdą do jego budowy. Na tym etapie postaraj się być obserwatorem, nie sugeruj sposobu wykonania zadania, a jedynie udzielaj wskazówek. Zadanie jest łatwiejsze, gdy dzieci mają dostęp do grubo tkanego materiału, w którym wątek i osnowa są dobrze widoczne.*

ETAP 3: Gdy zespoły skończą pracę, poproś, żeby po kolei podeszły z gotowym fragmentem i dołożyły go do wspólnej całości. Dopiero potem połączcie wszystkie fragmenty w jeden wspólny kawałek „tkaniny".

Warto pamiętać! Nie wyrzucaj stworzonych przez dzieci mezuz po wyjęciu z nich pasków z emocjami. Można powiesić je obok gotowej wspólnej tkaniny jako przypomnienie o społeczności, której obecność niemal całkowicie zanikła. To drobny gest, ale ma duże znaczenie: puste już mezuzy, podobnie jak te prawdziwe, przytwierdzone niegdyś do futryn drzwi, przypominają, że ktoś tu kiedyś żył.

ODKRYWANIE

Zanim zaczniesz. *Przygotuj ilustracje FABRYKA KRUSCHE & ENDER oraz HISTORYCZNE PABIANICE.*

Weź do rąk tkaninę stworzoną wspólnie przez dzieci – niech towarzyszy Ci przez całą tę część zajęć. Przedstaw dzieciom historię wielokulturowych Pabianic – trzech społeczności, które przez wiele lat żyły obok siebie i potrafiły ze sobą współpracować, tak jak fragmenty stworzone przez poszczególne zespoły połączyły się w jedną tkaninę.

FABRYKA KRUSCHE & ENDER W PABIANICACH

Historia zakładów sięga lat 20. XIX wieku, kiedy to z Niemiec do Pabianic przybył Gottlieb (Bogumił) Krusche z rodziną i w 1826 roku założył niewielką ręczną tkalnię z kilkoma warsztatami. To właśnie z tej skromnej manufaktury wyrosła później jedna z największych w kraju fabryk wyrobów bawełnianych, a rozwój przedsiębiorstwa symbolizuje ogólną transformację Pabianic z niewielkiego miasteczka w znaczący ośrodek przemysłowy regionu łódzkiego.

Pod koniec XIX wieku przedsiębiorstwo dysponowało dziesiątkami tysięcy wrzecion, tysiącami krosien mechanicznych, własną gazownią i elektrownią, a kompleks fabryczny zajmował dziesiątki hektarów i zatrudniał kilka tysięcy pracowników. Dla pracowników fabryki wybudowano całą dzielnicę z budynkami socjalnymi (w tym łaźnią, pralnią, biblioteką, stadionem), szpitalem, szkołą dla dzieci pracowników i domami robotniczymi. Firma zdobywała nagrody na wystawach międzynarodowych, m.in. w 1900 roku złoty medal w Paryżu, co potwierdzało wysoki poziom technologiczny i jakościowy produkowanych tkanin. Codziennie przy tych samych krosnach pracowali obok siebie mieszkańcy Pabianic różnych narodowości i wyznań – ich wysiłek splatał się w jeden wspólny wynik, tak jak nici osnowy i wątku splatają się w jedną tkaninę.

Opcjonalnie. Możecie obejrzeć krótki film z wnętrza dawnej fabryki Krusche & Ender (https://www.youtube.com/watch?v=zruRBHi-N6g)

Sposobem na przekazanie tych treści może być również obejrzenie czarno-białych fotografii tkanin, następnie pocięcie ich kolorowych wersji na puzzle i poproszenie zespołów o ułożenie ich, a na końcu – o odnalezienie kolorowych reprodukcji rozmieszczonych w różnych miejscach sali.

Zastanówcie się też wspólnie: W jaki sposób trzem tak różnym kulturom udało się żyć w zgodzie i dlaczego to takie ważne? Jakie korzyści może przynieść czerpanie z różnych kultur – czy to sprawia, że tracimy swoją tożsamość, czy przeciwnie? Czym jest dom i jak rozumiecie to słowo? Popatrzcie jeszcze raz na naszą wspólną tkaninę: co by się z nią stało, gdyby zabrać z niej fragment jednej z grup?

ODKRYWANIE

WIELOKULTUROWE PABIANICE

Pabianice przez długi czas były miastem wielokulturowym – obok siebie żyły trzy różne narodowości, każda ze swoimi tradycjami, religią i zwyczajami. To właśnie dzięki ich współpracy miasto mogło się rozwijać i zapewnić mieszkańcom stabilność, a to sprawiło, że nie musieli szukać „lepszego miejsca do życia" – tu był ich dom, bezpieczne schronienie. Elementem, który łączył ludzi najsilniej, były rozwijające się manufaktury włókiennicze, gdzie codzienna praca ramię w ramię liczyła się bardziej niż to, skąd kto pochodził.

Wasza wspólna tkanina, którą trzymacie teraz w rękach, powstała dokładnie w ten sam sposób – z osobnych, różnych od siebie kawałków, które razem stworzyły coś, czego żaden zespół nie mógłby utkać samodzielnie.

Źródła

Baranowski, B. (1968). Dzieje Pabianic. Łódź: Wydawnictwo Łódzkie.

Fuks, M., Hoffman, Z., Horn, M., Tomaszewski, J. (1982). Żydzi polscy. Dzieje i kultura. Warszawa: Wydawnictwo Interpress.

Grambor, S. Pabianice – ocalić od zapomnienia [profil na Facebooku]: https://www.facebook.com/groups/1420179018373186/

Muzeum Miasta Pabianice. (2017). Przewodnik. Pabianice: Muzeum Miasta Pabianic. https://muzeum.pabianice.pl/wp-content/uploads/2017/03/Muzeum_Przewodnik_2017_Zoptymalizowany.pdf

Krusche i Ender [artykuł online]. Urząd Miasta Pabianice. https://um.pabianice.pl/artykul/110/189/krusche-i-ender

Fabryka Krusche & Ender – wnętrza [film]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=zruRBHi-N6g

https://polin.pl/system/files/attachments/zalacznik_nr_2_0.pdf

Źródła ilustracji

https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=595954. Autorstwo: en:User:Derekcohen, en:Image:Mezzuzah1.jpg, Domena publiczna

https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=736045, CC BY-SA 3.0

https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=30465025. Autorstwo: Adrian Grycuk, CC BY-SA 3.0 pl

https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=38940823. Autorstwo: Jacek555, CC BY-SA 4.0

https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19425798. Autorstwo: Mezuzah Scrolls, CC BY-SA 3.0,

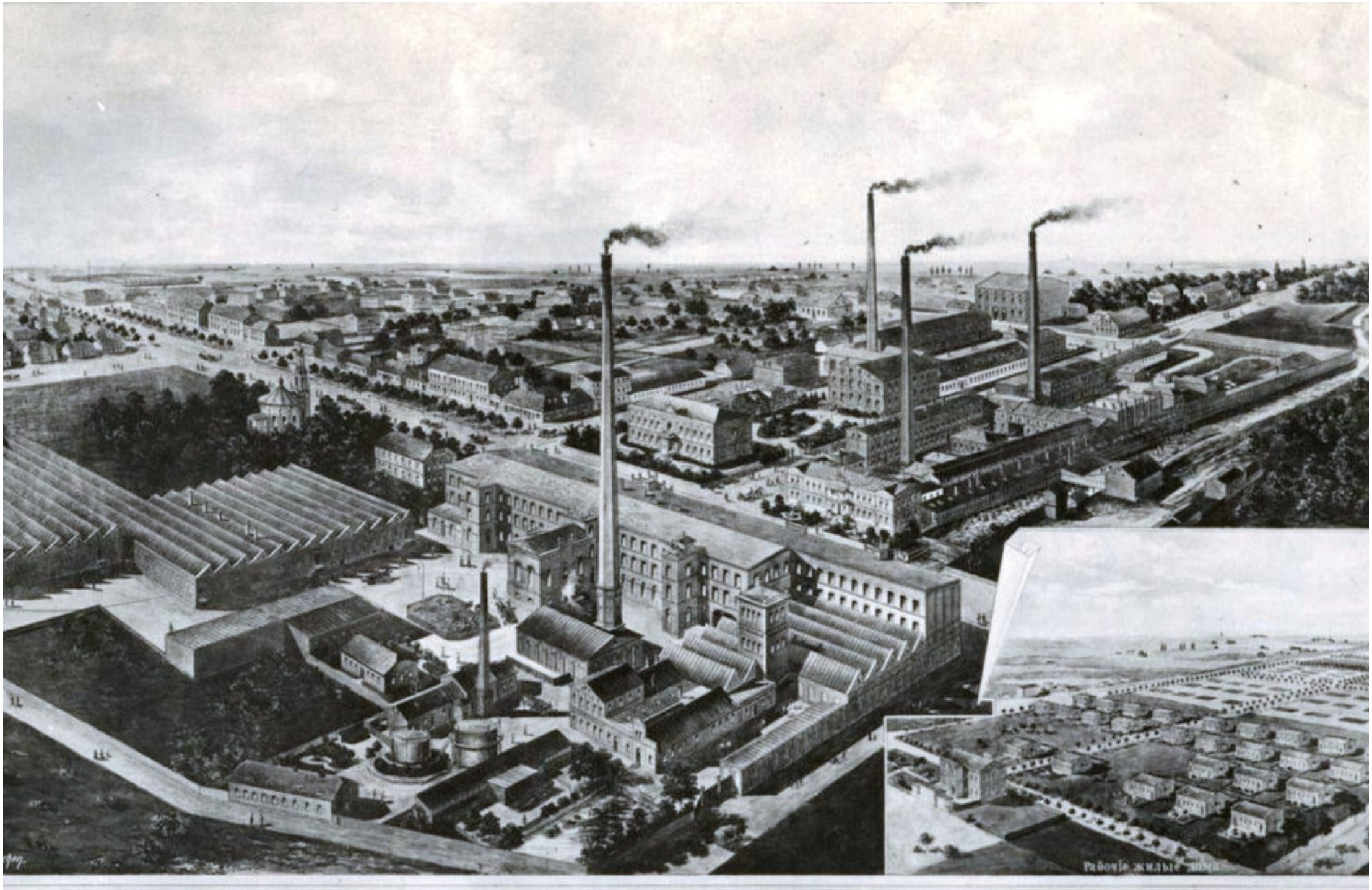
https://fotopolska.eu/1621777,foto.html?s=1.6&cx=906&cy=531

https://fotopolska.eu/48901,str.html?map_z=17

Ilustracje: MOJA MEZUZA, INSTRUKCJA i PYTANIA przygotowane przy wsparciu generatywnych narzędzi sztucznej inteligencji

Autorka: Agnieszka Herszel-Pościk

Jestem nauczycielką dyplomowaną edukacji wczesnoszkolnej i oligofrenopedagogiem. Pracuję w Szkole Podstawowej nr 16 z Oddziałami Integracyjnymi w Pabianicach oraz jako specjalistka w PODNiDM w Pabianicach, prowadzę też szkolenia w programach „Zaprogramuj Przyszłość" i „Klub Młodego Programisty". Od 2017 roku jestem związana z programem eTwinning – za projekty w jego ramach zostałam nagrodzona Krajowymi i Europejskimi Odznakami Jakości, a swoim doświadczeniem dzielę się jako prelegentka ogólnopolskich konferencji dla nauczycieli oraz członkini grupy Superbelfrzy Mini. Prywatnie jestem molem książkowym i miłośniczką historii swojego rodzinnego miasta, a głowę najlepiej resetuję podczas jazdy na rowerze.

Хлопчатобумажная Мануфактура фирмы Круше и Эндеръ въ Пабіяницахъ.

I_FABRYKA KRUSCHE & ENDER

fotopolska
Polska na foto

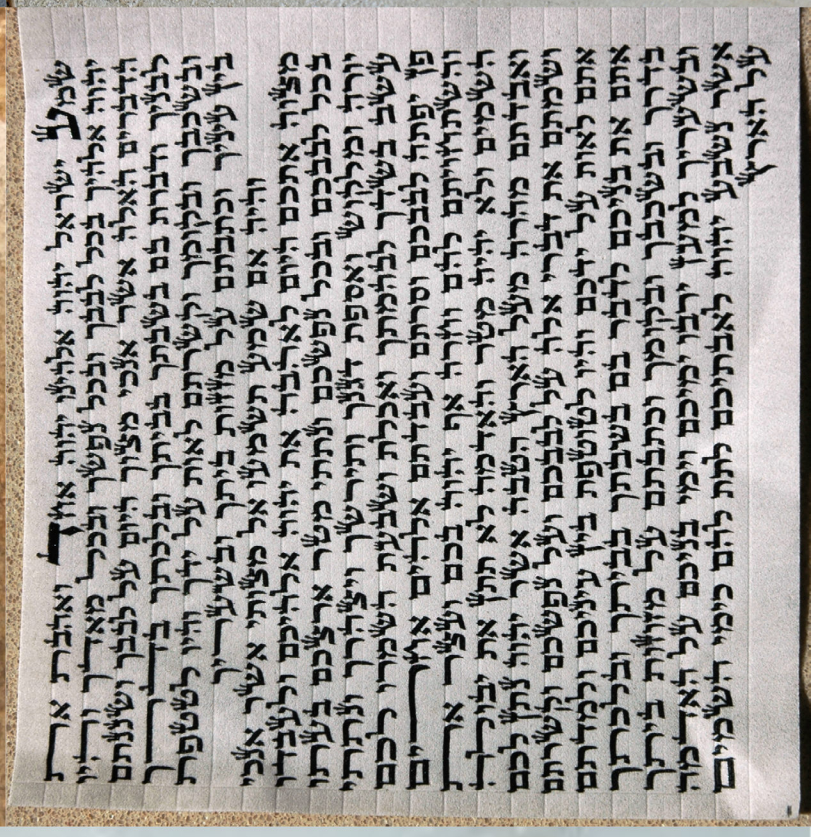
Der alte Ring mit der alten katholiſchen Kirche.

I_HISTORYCZNE PABIANICE

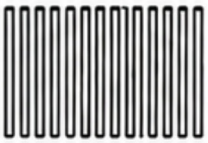
I_MEZUZA

JAK ZBUDOWAĆ PROSTE KROSNO

POTRZEBNE MATERIAŁY:

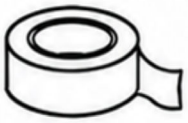
4 kubeczki plastikowe

12 słomek

ok. 1,5 m sznurka

taśma klejąca

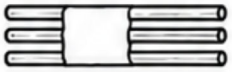
ŻEBY KROŚNO BYŁO WIĘKSZE:
Na każdą stronę możesz złączyć 2 lub 3 słomki razem.

1 słomka (małe krosno)

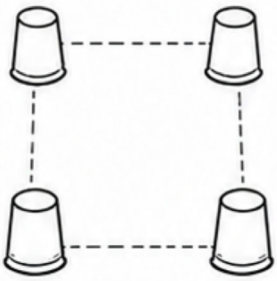

2 słomki razem (średnie krosno)

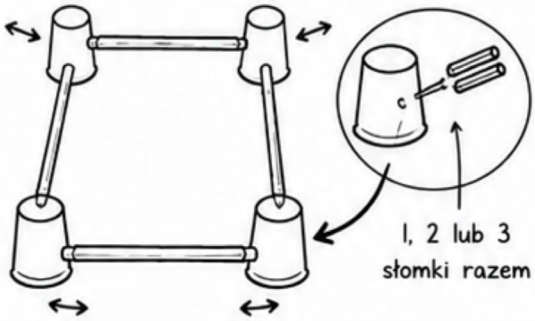

3 słomki razem (duże krosno)

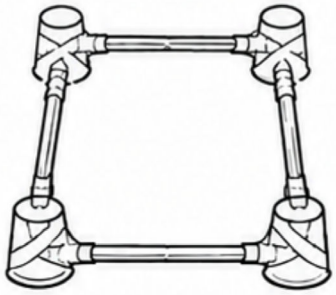
1 Ustaw 4 kubeczki do góry dnem w rogach kwadratu.

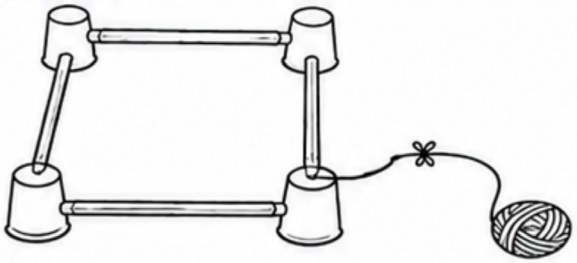
2 Połącz kubeczki słomkami. Wsuń końce słomek w otwory w kubeczkach.

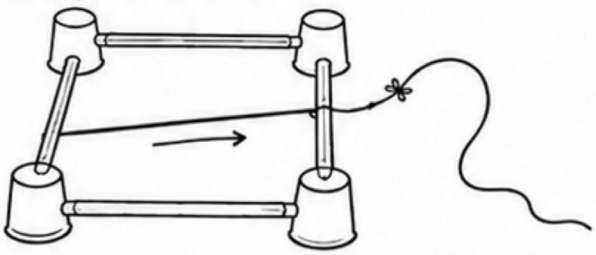
3 Zabezpiecz wszystkie połączenia taśmą klejącą.

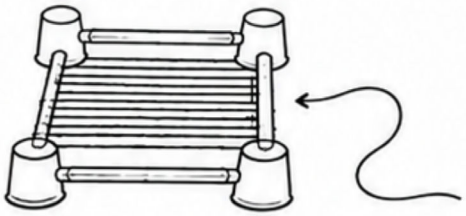
4 Przymocuj sznurek do jednej ze słomek.

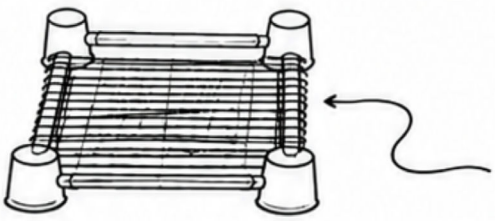
5 Poprowadź sznurek do przeciwległej słomki, owijając go dookoła słomki.

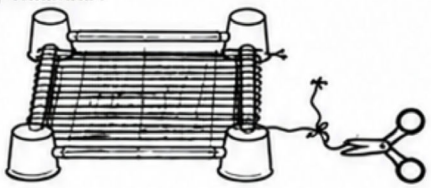
6 Wróć z powrotem tą samą stroną, owijając sznurek wokół kolejnej słomki.

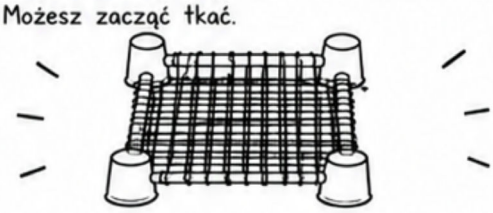
7 Kontynuuj przeplatanie sznurka tam i z powrotem, aż wypełnisz cały środek krosna.

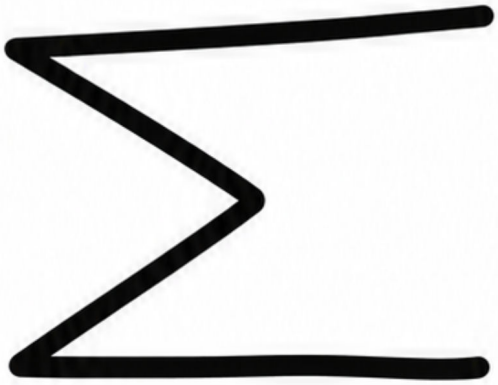
8 Zawiąż końcówkę sznurka na ostatniej słomce i odetnij nadmiar.

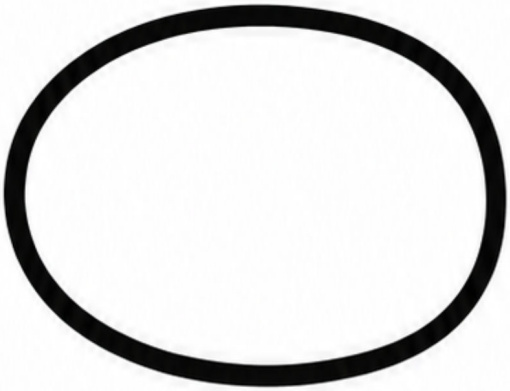

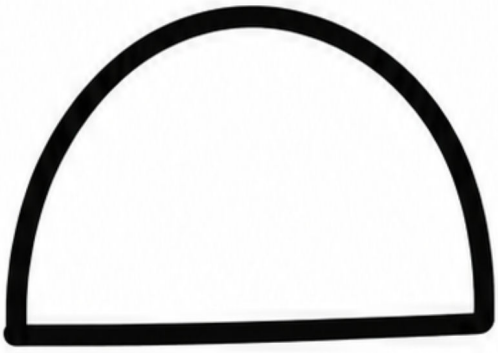
✓ Twoje krosno jest gotowe! Możesz zacząć tkać.

P	O	L	I	N
P	O	L	I	N
P	O	L	I	N
P	O	L	I	N
P	O	L	I	N
P	O	L	I	N

1. Jak pachnie twój dom?

2. Jaki dźwięk słyszysz w domu najczęściej?

3. Jaki smak kojarzy ci się z domem?

4. Co lubisz robić najbardziej w domu?

5. Kto na ciebie czeka, kiedy wracasz do domu?

6. Co byś zabrał/zabrała ze swojego domu, gdybyś mógł/mogła zabrać tylko jedną rzecz?

7. Jaki kolor najbardziej kojarzy ci się z domem?

8. Gdzie najbardziej lubisz odpoczywać w domu?

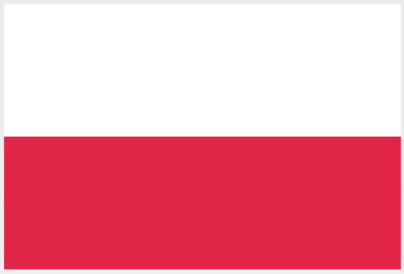

9. Czego lubisz dotykać w domu?

10. Jaka pora dnia jest twoją ulubioną w domu?

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW BUDŻETU PAŃSTWA

Kompas Młodego Obywatela MODUŁ 2
Nasze tradycje

Kompas kreatywności Małe Ojczyzny

DOFINANSOWANIE 73 884,00 zł
CAŁKOWITA WARTOŚĆ 73 884,00 zł

DATA PODPISANIA UMOWY
2026-07-02